

Straža v viharju

Izhaja vsak četrtek • Posamezna številka Din 1'50 • Polletna naročnina Din 15'—
Celoletna naročnina Din 30'— • Čekovni račun: „Straža v viharju“, Ljubljana, št. 16.790

Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: M. Poštuvan
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Miklošičeva 5 • Tisk Jugoslovanske tiskarne (K. Čec)

Ljubljana, 4. febr. 1937

Leto III — Številka 16

Naš »aut-aut« bo na Slovenskem kmalu prišel v pregovor.

Ali priznaš, da je $1 + 1 = 2$, in to je resnica, cela resnica, edina resnica; ali ne priznaš, in to je neresnica, kakorkoli jo obračaš; ali vzameš $1 + 1 = \frac{1}{2}$ ali $1 + 1 = 0$ ali $= \frac{1}{2}$ itd. in infinitum... To absolutno izključljivost (resnice in neresnice) izraža »aut-aut«.

(Dr. A. Mahnič RK, III, 301, 304.)

Vznemirljive govornice

Vprašanje šolnin je še vedno, kjer je bilo. Obljube so ostale neizpolnjene. Itd. itd.

Mnogo je stvari, ki razburjajo študente, v glavnem neuvidevnost nekaterih gospodov.

In zopet so se pojavili glasovi: Štrajkajmo! Mi pa pravimo, ne štrajkajmo! Štrajk je preresno in prenevarno sredstvo, da bi si ga lahko privoščili vsak semester.

Štrajk škoduje znanstvenemu ugledu naše univerze.

Štrajk onemogoča znanstveno delo in ga za določen čas ustavi.

Štrajk ustvarja nezdravo in nemirno razpoloženje in ruši vzgojo k ustvarjalnemu delu.

Štrajk je nesocialen, ker ruši ono mirno akademsko občestvo profesorjev in akademikov, ki more ustvarjati duhovne vrednote samo v mirnem, nepretrganem, trajnem sožitju in sodelovanju obeh, ker akademiki svojeje privilegirane položaja, za katerega žrtvuje ves narod, ne izkoriščajo smotrno svojemu namenu primerno.

Tudi je popolnoma zgrešeno prenašati borbene metode delavstva na kulturne institucije. Ko delavci štrajkajo, ustavijo gospodarski obrat in hočeje svoje neposredne delodajalce s tem prizadeti in jim onemogočiti nadaljnje nesocialno izkoriščevanje delavstva. Ako akademiki štrajkajo, ustavijo duhovni obrat najvišjega kulturnega zavoda, da jim ne daje več duhovne hrane in onemogočajo tako rekoč ustvarjanje duhovnih vrednot. Zadetih so hoteli druge, a zadeli so v resnici sami sebe, profesorje in narodno kulturo.

Predlagamo, da se poživijo univerzitetna skupnost, da za skupne potrebe skupno nastopita študent in profesor.

Zato naj se: 1. Zbere komisija profesorjev in študentov iz vsake fakultete, ki ima težave z uredbami (predlog: 1 profesor, 3 akademiki). Ta komisija naj preštudira uredbo, ugotovi slabe in nesprejemljive strani in stavi izboljševalne predloge. Svoje zaključke naj takoj izroči DSJF.

2. DSJF naj referate razmnoži in dostavi vsem strokovnim in kulturnim društvom.

3. Strokovna in kulturna društva naj pre-

Socialni katolicizem

Med nami, še bolj pa med nasprotniki se najde kdo, ki misli, da je poudarjanje socialnih nalog nekaj postranskega v krščanski doktrinarni in moralni zgradbi, nekaj, česar se lahko držimo ali tudi ne. Drugi zopet mislijo, da smo katoličani nekako prisiljeni baviti se s socialnim vprašanjem, ker pač živimo v takih časih, ker je to moda. Taka naziranja so zmotna. Socialne naloge katoličanov izhajajo iz bistvenih temeljev našega svetovnega nazora. Katoličan mora biti socialen, ker je credo, ki ga izpoveduje, izredno socialen; ker je to v zvezi z zahtevami krščanske morale, ki je nujno socialna; ker je že pojav krščanskega življenja vidno socialen; ker je ud Cerkve s skoz in skoz socialno zgodovino.

Ce si katolik, si obenem že zaradi tega dejstva nujno socialen. Zakaj potem toliko poudarjanje socialnega katolicizma, boste morda rekli. Prav to hočemo pokazati. Zakaj bi namreč ne smeli v vsaki dobi poudarjati katolicizem s tistega vidika, kot ga dotična doba najbolj zahteva? Ko so celi narodi začeli zanikati primat rimskega papeža, so katoliki upravičeno poudarjali, da so rimski katoliki; s tem so vidno pokazali svojo solidarnost z naukom, ki so ga drugi začeli napadati in krivo tolmačiti. V dobi, ko hočejo vero okrniti zgolj na zakristijo in jo proglasiti za zasebno zadevo vsakega posameznika, moramo posebej poudarjati, da je krščansko življenje prav tako javno življenje, »socialno« življenje, ki sega v vsa področja prav tako

gledajo referate, dostavijo svoji pripombe in vse vrnejo DSJF.

4. Skliče naj se meddruštvena seja, h kateri so vabljeni tudi profesorji, da se bodo zedinili na skupno besedilo izpreminjevalnega predloga slovenske univerze.

5. Po seji se naj skliče zborovanje profesorjev in slušateljev slovenske univerze, kjer naj vsa univerza besedilo izpreminjevalnega predloga odobri.

6. Univerzitetna oblast naj skupno zahteva profesorskega zbora in slušateljev, izraženo v obliki izpreminjevalnih predlogov k posameznim uredbam in v obliki samostojnih zahtev glede potreb slovenske univerze, pošlje g. prosvetnemu ministru, zagrebški in belgrajski univerzi, obema slovenskima ministroma in g. predsedniku vlade ter vsem slovenskim poslancem in slovenskemu časopisju.

Upamo, da bomo po tej poti, ki bo obenem pokazala povezanost gg. profesorjev in akademikov kot akademskega občestva, dosegli vsaj toliko kot s štrajkom! To je obenem tudi edina redna upravna pot, po kateri se dosežejo spremembe uredb. Najprej mora spremembe sprejeti strokovni forum in šele, ko ta preda svoj predlog politični oblasti, je dana možnost, da se uredbe spremenijo.

javnega kot zasebnega udeještvovanja. V sedanjih dobi, ko se postavljajo v prvo vrsto pereča socialna vprašanja, moramo opominjati vse: sovražnike, brezbrizne, zlasti pa dejavne katoličane, da je katolicizem v svojih temeljih socialen in zakaj je tak.

Naš credo pravi: Bog je ustvaril moža in ženo. Ni ju pustil sama; rekel je, naj rasteta in se množita. Ze tedaj je imel Stvarnik pred očmi veliko družino, vse človeštvo. Prvi par je padel in zaslužil večno pogubljenje. Pa je prišel Sin božji odrešit ne samo nje, ne samo judovsko ljudstvo, ampak ves svet. Za svoje odrešene brate je ustanovil popolno družbo, Cerkev. Odslej tvorimo vsi mistično telo, ki mu je glava Kristus. V vojskujoči, trepi in zmagoslavni Cerkvi živimo drug za drugega. Velika katoliška družina, telo, družba, skupnost, so eminentno socialne realnosti. Te socialne realnosti Cerkve posameznega individua ne ubijajo ali izločajo, temveč mu dajejo možnost za aktivno sodelovanje, omogočajo mu, da dela hkrati za svojo osebno srečo in za blagor vseh.

Kakor so pogoji časnega, zemeljskega življenja za človeka neenaki, tako so za nas jasne sledeče realnosti: človek ima eno skupno substanco — človeško bit (telo in dušo); človeštvo ima en skupni izvor — v Bogu, ki je vse ustvaril; en skupni cilj — večno življenje; eno skupno dedščino — nebo, večno srečo. Tudi sredstva imamo enaka in če pademo, isto pot pokore.

Za našo univerzo

UREDBA ZA FILOZFSKO FAKULTETO?

Ne, take uredbe še ni. Pač pa nekaj drugega vznemirja duhove. V Belgradu se je namreč rodila zamisel, naj bi se akademiki filozofske fakultete vse tretje leto svojega študija posvečali praktični pedagoški izobrazbi, tako da bi hospitirali redno in pogosto na posebno za to prirejenem srednješolskem zavodu. Toda, kakor je samo pa sebi mnogim ta zamisel simpatična, je vendar za razne skupine filozofskega študija v tem obsegu nesprejemljiva, ker bi bila s tem diferencirana strokovna izobrazba, ki se vrši deloma šele v III. in IV. letu fakultetnega študija, okrnjena ali odrinjena v ozadje.

Nekaterim se zdi, da je bilo znanstveno delo na univerzi v tem semestru vse preveč mirno in solidno. Od raznih strani smo že slišali, da se je nekaterim zahotelo po neredih, po štrajku. Da bi duhove primerno pripravili, so vrgli na tapeto medicinsko uredbo, tehniško uredbo, šolnine, menzo, celo na konkordat se je nekdo spomnil. Stara pesem: edino sredstvo, s katerim bomo proti Belgradu uspeli,

Katoliški credo gre še dalje. Med ljudmi naj ne bo enakosti samo v trpljenju in smrti, ampak tudi v bistvenih človeških pravicah: v pravici do življenja, v pravici do človeka vrednega življenja, do blagostanja. Vse to zahteva naš credo, ki ne razlikuje med bogatimi in revnimi, podjetniki in nameščenci, izobraženimi in neizobraženimi: vsi so v tem enaki kot sinovi istega Očeta, bratje iz iste družine. Torej pravica do zadostnih dobrin v tostranskem življenju, bodisi za posameznika, bodisi za družino (lastnina ali plača, zavarovanje ali pomoč); prepoved krivično pridobljenih dobrin; zaviranje prekomernega premoženja; obvezna dajatev potrebnim, če imam več, kot sam za dostojno življenje potrebujem; storiti vse, da bo mogel vsak moj brat do smrti dostojno živeti — to zahteva od mene katoliški credo. Enako je na področju človeških vrednot. Naš credo nas uči, da je človeško delo več kakor blago, delavec neskončno več kot stroj; da žensko telo ne sme biti predmet izkoriščanja; da nedolžni otrok ne sme biti izpostavljen pouličnim nemoralnostim; da je treba dvigati ljudsko izobrazbo. Vse to zahtevam, ker moja vera ne razlikuje med buržujem in proletarjem, med gospodarjem in hlapcem, tovarnarjem in delavcem, moškim ali žensko. Kar se tiče človeške solidarnosti, medsebojne pomoči, reforme družabnega reda v prid uravnovešenja razmerja med posameznikom in skupnostjo, odprave socialnih neenakosti, skrbi za srečo, mir in blagostanje vsakega mojega brata — vse te dolžnosti mi zopet nalaga katoliški credo, credo v čiasno in nadnaravno skupno dobro. — O socialnih dolžnostih, ki nam jih nalaga katoliška moralna, pa prihodnjic.

(Cfr »Cahiers« 1937; Act. Pop.)

je štrajk razbit. — Mogoče pa smo zopet vana.

Francoska katoliška delavska mladina bo imela ob priliki 10 letnice svoje organizacije »Jeunesse Ouvrière Catholique de France« 18. julija 1937 v Parizu narodni kongres.

Mednarodni urad dela pri Zvezi narodov je ugotovil, da imajo v SSSR politiki, ravnatelji tovarn, gledališki igralci, pisatelji, ki se znajo dobrikati oblastnikom, po dva, po pet, celo po šest tisoč rubljev na mesec, medtem ko zasluži nekvalificirani delavec le sto rubljev na mesec! En par čevljev pa stane 10 do 120 rubljev! Tako pojmujejo komunistični delavski voditelji enakost!

Komunistični silogizem. Znano je, da uporabljajo komunisti dosledno nekatere besede namerno vedno v zvezi n. pr. »fašizem in vojna«, »komunizem in svoboda« itd. Zgled njihovega mešanja pojmov je naslednji silogizem: vsak antikomunist je fašist, vsak fašizem pomeni vojno, torej: vsak antikomunist hoče vojno! Sklep: kdor hoče mir, mora biti komunist. In se še najdejo, ki takim zlaganim geslom verjamejo!

Judovsko mesijanstvo in svetovna revolucionarna republika

»Naslov Mesije je odslej prenešen na vso judovsko ljudstvo; Izrael bo postal ob koncu stoletij Mesija narodov...« »Vlade narodov, ki bodo tvorile občo, vesoljno republiko, bodo prešle vse brez težave v roke Judov, če bo proletariati zmagal,« tako so pisali in mislili judovski ideologi že pred 30 in 40 leti.

Toda pismo, ki ga je pisal Baruch Levy Karlu Marxu, je tako zanimivo, da ga navajamo dobesedno: »Judovsko ljudstvo kot celota bo svoj Mesija. Zavladalo bo vsemu svetu s tem, da bo združilo vse druge človeške rase, izbrisalo meje in zatrla monarhije, ki so opora partikularizma, ustanovilo vesoljno republiko, ki bo judom povsod priznala pravico državljanstva. V tej novi organizaciji človeštva bodo postali Judje, ki bodo razširjeni odtlej po vsej površini zemlje, vsi iste rase in iste vzgoje, vendar ne da bi tvorili posebno narodnost, brez težave povsod vodilni element, posebno še, če se jim posreči vsiliti delavskim množicam nekatero iz svoje srede kot stalne voditelje. Vlade vseh narodov, ki bodo tvorile občo vesoljno republiko, bodo prešle vse brez težave v roke Judov, če bo proletariati zmagal. Osebnost lastnino bodo vladajoči Judje odpravili; upravljali bodo povsod javno premoženje. Tako se bo izpolnila obljuba, da bodo Judje, ko bo prišla doba Mesije, držali pod ključem bogastva vseh narodov zemlje.«

Kaj pa današnji judovski vodje marksizma? Poučno je, kar piše o tem moderni judovski pisatelj Henrik Barbusse v svoji knjigi »Jesus«:

Prvo poglavje: 21... Pravijo, da se dopolnjujejo časi in da je napočila ura revolucije.

27... Heroj revolucije bo započel novo dobo, v kateri se bo Izrael dvignil nad orle...

28... To so sanje našega ljudstva.

29... Naši upi so bili drug za drugim strti, a mi smo ljudstvo pričakovanja (upanja), ljudstvo, ki je »pravi človek«.

27. poglavje: 31... Mi svetniki bomo dvignili iz zemlje pogum Izraela.

33... Kajti Izrael je izvoljeno ljudstvo; Judom je bilo dano vesoljstvo od Boga...

35... V zadnjem tisočletju sveta, ki se je zdaj začelo, bomo uveljavili zmago Judov proti trinogu.

36... in bomo pasli narode z železno palico.

47... Pravica je v tem, da se vpostavi Davidova dinastija... vera pa v tem, da se bodo maščevali...

55... Jaz te prosim, bodi mesijanska kuga.

59... in to je dober pogoj za revolucijo.

Dolga vrsta let je potekla med izjavo Baruha Levyja in Henrika Barbussea, toda misli, nameni so ostali isti!

Pa tudi ustanovitelj marksizma Karl Marx, jud, pozna ta mesijansko-revolucionarni judovski evangelij, saj je pisal protestantskemu teologu Brunu Bauerju, ki je odrekal judom pravico državljanstva v krščanski državi: »Načeloma se jud ne udeležuje zgodovinskega dogajanja in računa z bodočnostjo, ki nima nič skupnega z bodočnostjo drugega človeštva. Jud se šteje za uda judovskega ljudstva, za izvoljeno ljudstvo.«

Maršal Pétain je dejal glede francosko-ruskega pakta sledeče: Mislim, da nam je pakt storil zelo slabo uslugo s tem, da je oficijelno pripoznal komunizem. S tem, da smo ponudili roko Moskvi, smo jo ponudili komunizmu in mu pripeljali od nas množino ljudi, ki so se ga doslej branili. Uvedli smo komunizem v krog doktrin, ki se smejo priznati.

Poglavja iz zgodovine nafte

L. 1910 so bile demonstracije v poljsko-ruskih vaseh. Popoldne so se kmetje že znašli v kletih pri vodki. Tri dni nato je bilo že vse pozabljeno, le car je dal povelje, naj poiščejo krivce. Kljub neznanosti je ta majhen dogodek v zvezi s politiko nafte. Ko je baron Rothschild v Parizu bral poročilo o teh nemirih, je sklenil, da se reši svojih posestev v Rusiji. Sklenil jih je prepustiti Deterdingu, ki je za štiri petine neprecenljivih zakladov plačal za 4 milj. goldinarjev delnic Royal Duteha in za 240.000 funtov delnic Shella. V gotovini mu ni bilo treba nič izplačati. In že prvo leto sta Deterding in Samuel zaslužila čistih 2 in pol milijona rubljev. Čeprav Deterding še v Rusiji ni popolnoma obvladal položaja, je v Evropi zlomil Rockefellerjev monopol. Borila sta se vsak po svoje. Rockefeller je zniževal cene in maneviral na borzi, Deterding pa je kupoval najdišča nafte po vsem svetu in končno je celo v USA postavil svoje črpalke, ki so črpale iz istih zalog kot Rockefellerjeve. Pred svetovno vojno je kazalo, da bo prišlo do hujšega trenja, toda Deterding ni imel namena uničiti Rockefellerja, ampak osvojiti Rusijo. Kljub večkratnim neuspehom je napredoval, toda — revolucija mu je prekrizala načrte.

Nova ideja.

Angleški mornariški častnik Irving Fisher je prišel na misel, da bi bila nafta zelo uporabna in koristna za vojno brodogradnjo, ker bi zaradi manjšega obsega, boljše izrabe in lažjega shranjevanja dvignila moč brodogradnje za 33%. Sprva so se smejali njegovim fantazijam, ko pa je pokazal številke, so sprejeli njegovo zamisel. Ko je iskal dobavitelja, je postal pozoren na Deterdinga. Mnenje, ki ga je o njem

izrazil vladi, se je glasilo: »Mr. Deterding je po pogumu Napoleon in po globini Cromwell.« Ta priimek mu je odslej ostal.

Deterdingova delavnost se je odslej še povečala. Kupoval je vrelce povsod, izkoriščal pa predvsem ameriške. Čeprav ni bilo nobene oficijelne pogodbe med vlado in družbo, sta vendar povsod vzajemno delali. Po Fisherjevi zaslugi je postala nafta velika opora britanskemu imperiju in politika nafte je postala državna politika kot je l. 1915 povedal prvi lord vrhovnega poveljništva mornarice Winston Churchill: »Končni namen naše politike je, da postane admiraliteta neodvisni lastnik in pridobitelj zase potrebnih zalog nafte.«

Tajne pogodbe med državo in Deterdingom so določale, da bo on gradil oporišča za angleško brodogradnjo, zato pa bo užival njegovo podporo. Deterding je skrbel za nafto, mornarica pa je ščitila njegove vrelce.

Svetovna vojska.

Koj ob začetku vojne je prevzela angleška vlada za čas vojne večino delnic družbe Royal Dutch and Shell. Deterdingova organizacija se je dobro izkazala, saj je angleško brodogradnjo samo porabilo letno 7 milj. ton nafte. Anglija in Francija nista imeli nafte. Deterding jo je vozil iz tropskih dežel. Nemčija je kmalu začutila svojo slabost in je skušala dovoz preprečiti, kar ji je s podmornicami tudi uspelo. Na to Angleži niso bili pripravljeni. Za nekaj mesecev so še imeli zaloge, toda koncem leta 1917 je bil položaj že obupen. 15. dec. 1917 je poslal francoski min. predsednik Clemenceau obupen poziv na USA, naj pošlje nafto. Rockefeller je pozabil na svojo jezo do Shell in poslal celo brodogradnjo z nafto. Proti temu so bile nemške podmornice brez

moči. L. 1916 je Standard Oil krila 80% antantne porabe nafte; izplačevala je seveda lahko 100% dividende. Vojno je odločil Rockefeller, koristi zmage pa je pobral Deterding — 10 let pred začetkom vojske je obvladala Anglija namreč samo 2% svetovne proizvodnje nafte, po sklepu mirovnih pogodb pa je gospodarila nad 75% zemeljskih zalog nafte. In upravo nad skoraj vsemi temi bogastvi je dobil Deterding. 1. januarja 1920 mu je angleški kralj podelil plemiški naslov (Knight of the British Empire); istega dne je izšla v Londonu knjiga: »Zmaga Shella nad nemško državo.«

Toda na vrhuncu moči ga je zadel močan udarec. Ko so sovjetske čete premagale Wranglovo armado, je država razlatala dosedanje lastnike vrelcev, ki so bili večinoma Deterdingova last in jih proglasila za državno lastnino. Tako je Deterding izgubil znaten del od onih 75% in na obzorju politike nafte se pojavila poleg Standard Oil in Shell še — rdeča nafta.

Pred nedavnim je papež sprejel ameriškega kralja filma Mr. Haysa, ki se je sv. očetu zahvalil za okrožnico »Vigilanti cura« (okrožnica o filmu). Ameriški producenti filma se nameravajo teh smernic držati.

Mehiški škofje pišejo v pastirskem listu: »Zločin je izročiti otroke učiteljem, ki imajo sumljive nazore in greši, kdor uči ali sprejema socialistične in komunistične zmote. Za katoliškega učitelja tu ni nobenega kompromisa, ker je njegova dolžnost, da uči resnico. Duhovniki ne morejo dati odvezo očetom, če hodijo njihovi otroci v socialistične šole; matere ne morejo dobiti odveze, če si ne prizadevajo pregovoriti može, da vzamejo svoje otroke iz takih šol.«

Katoliška akcija

II.

Ako nočemo motriti Katoliške akcije enostransko in zato nujno nepravilno, moramo paziti na dvoje. Prvič, da po analitični metodi razberemo in presodimo njene sestavne dele, drugič pa, da napravimo med sestavnimi deli Katoliške akcije in med vidiki, pod katerimi na njo zremo, pravo sintezo. Pomniti je treba še to, da moramo presojati Katoliško akcijo skladno s celotnim sistemom cerkvene organizacije, ko ji damo, ne da bi kakorkoli pretiravali ali omalovaževali njen pomen, tisto mesto v tem sestavu, ki ji po pravilnem tolmačenju uradnih cerkvenih izjav gre.

Marsikdaj se zgodi, da so ljudje kaki ustanovi zato krivični, ker si ustvarijo o njej svoj lastni koncept, realna ustanova pa njih konceptu ne odgovarja in jih tako razočara. Klasičen zgled za tako ravnanje je v naši dobi ustanova Društva narodov. Vse mogoče kompetence in naloge nekateri tej ustanovi privedajo; če pa jih ne izvrši ali se ji jih izvršiti ne posreči, udarijo z loparjem po njej. Podobno se utegne goditi Katoliški akciji in se ji že dogaja. Ali ste opazili, kaj vse nekateri pri nas zahtevajo, namerno ali nenaumno, od Katoliške akcije? Za vse pomanjkljivosti, ki jih morda zagreše cerkveno-upravna oblastva ali posamezni duhovniki ali pojedini eksponirani katoliški laiki, naj bi bila odgovorna Katoliška akcija. Napadi na njo služijo za nekakšen plašč, ki naj pokrije nedelavnost bodisi cerkvenih organov bodisi katoličanov.

Ako se hočemo dokopati do pravilnega umevanja Katoliške akcije, moramo uradne cerkvene izjave o njej pravilno razlagati. Ne videti v njih več ali manj kot je papež hotel v njih povedati. To naglašamo zaradi tega, ker se dogaja tudi v katoliških krogih, da se papeške izjave včasih zavestno včasih pa nezavestno ne tolmačijo pravilno.

Katoliška akcija, o kateri tu govorimo, je ena za ves katoliški svet. Kakšen je njen značaj, o tem bomo še govorili; za enkrat bodi poudarjeno, da ni umeti pod izrazom Katoliška akcija kakršnokoli katoliško akcijo, marveč da gre za čisto določeno univerzalno cerkveno ustanovo. Priznati moramo, da je njeno ime zelo nesrečno izbrano, a nič ne de, saj gremo lahko preko imena, samo to je treba vedeti, da s takim tolmačenjem, ki pričinja s tem, da izhaja akcija od latinskega agere, ne bi z lepa prišli do bistva Katoliške akcije.

Glavni vir za preučevanje Katoliške akcije so papeške izjave, zlasti nagovori in pisma papeža Pija XI. Papež Pij XI. do sedaj ni izdal obče veljavne papeškega akta, ki bi sistematično prikazal ustanovo Katoliške akcije. Edina papeška okrožnica o Katoliški akciji je okrožnica Pija X. »Il fermo proposito« z dne 11. junija 1905. Ta okrožnica je toliko pomembna, da bi jo kazalo prevesti in izdati s komentarjem. Papež Pij XI. omenja Katoliško akcijo in deloma razpravlja o njej v svojih najpomembnejših okrožnicah (Ubi arcano Dei iz l. 1922, Rerum omnium iz l. 1923, Mens nostra iz l. 1929, Divini illius Magistri iz leta 1929, Casti connubii iz l. 1930, Quadragesimo anno iz l. 1931, Non abbiamo bisogno iz leta 1931 in Ad catholici sacerdotii fastigium iz l. 1935).

Papež Pij XI. je imel v letih 1923 do 1935 dolgo vrsto govorov in nagovorov, kjer je obširno razpravljal o Katoliški akciji. Od teh nagovorov jih je 46, ki služijo kot primarni vir za preučevanje Katoliške akcije; med njimi je tudi nagovor na jugoslovanske škofo in romarje 18. maja 1934. Končno moramo šteti med vire še 17 papeževih pisem; med temi so zlasti znana: pismo mehiškemu škofu (2. febr. 1926), pismo belgijskemu kardin. Van Roeyju (15. avg. 1928), pismo nemškemu kardin. Bertramu (13. nov. 1928), pismo španskemu kardin. Seguri (6. nov. 1929), pismo litvan-

skim škofom (27. dec. 1930), pismo argentinskemu škofu (4. febr. 1931) pismi milanskemu kardin. Schusterju (26. apr. 1931 in 28. avg. 1934), pismo portugalskemu patriarhu (10. nov. 1931) in pismo msgru. Perdomu v Kolumbiji (14. febr. 1934).

Papeške tekste o Katoliški akciji je zbral in sistematično uredil generalni vikar grenoblske škofije Guerry v knjigi »L'action catholique« 1936 (Paris, Desclée de Brouwer).

Med obče vire o Katoliški akciji moramo poleg papeških izjav šteti tudi pisma kardinala državnega tajnika. Papež Pij XI. je imel dva kardinala državnega tajnika, prvi je bil Peter Gasparri in sedanji je Evgen Pacelli. Od pisem kardinala Gasparrija pridejo v poštev pisma predsedniku italijanske Katoliške akcije (2. okt. 1923), pismo nadškofu v Kaunasu (12. dec. 1928), pismi poljskemu kardin. Hlondu (1. febr. 1929 in 10. aprila 1929) in pismo msgru. Walterbachu (9. nov. 1929). Izmed pisem kardinala Pacellija omenjam pismo predsedniku ital. Kat. akcije (30. marca 1930), pismo praškemu nadškofu Kordaču (30. nov. 1930), pismo belgijskemu kardin. Cardijnju (11. jan. 1935) in pismo predsedniku mladinske organizacije francoske Kat. akcije (27. maja 1935).

Nikakor ne trdim, da so s tem naštetimi vsi viri izčrpani. Omenil sem le tiste, ki so za splošno poznanje Katoliške akcije pomembnejši. Opustiti pa kljub temu ne smem poveljnih konkordatov, od katerih jih ima šest, med njimi tudi naš (čl. 33) določbe o Katoliški akciji, namreč čl. 13 letonskega konkordata iz l. 1922, čl. 25 litvanskega iz l. 1927, čl. 43, odst. 1 italijanskega iz l. 1929, čl. 31 nemškega iz l. 1933 in dostavek k čl. 14 avstr. konkordata iz l. 1933.

Nemara se bo zdelo komu to naštevavanje virov za spoznanje Katoliške akcije odveč; a temu ni tako. Katoliška akcija je velik cerkven problem. Velikih problemov pa ne študiramo iz propagandnih spisov, marveč na podlagi prvih virov. (Dalje prihodnjic.)

Dr. Gosar o nalogah krščanske in delavske strok. organizacije

Predavanje

G. dekan dr. Gosar je 25. januarja 1937 predaval o nalogah krščanskih in delavskih strokovnih organizacij. Najprej je označil naloge strokovne organizacije sploh. Strokovne organizacije so v menjalnem gospodarstvu bojno sredstvo, s katerim delavci branijo interese dela. Tudi v novem družbenem redu bodo strokovne organizacije ostale, ker bo tudi v njem mezdno razmerje in bo torej treba varovati koristi dela. Vendar bi v občestveno urejenem redu imele še večjo družabno funkcijo, ker bi morale pripraviti delavce na občestveno, ne razredno gledanje na gospodarsko življenje. Delavska organizacija mora delavca usmeriti v to, da bo skrbel tudi za prosep podjetja, ker bi samo delitev dobrin ne prinesla tako izrednega zboljšanja kakor mnogi mislijo. Za pripravo na občestveno preureditev družbe so posebno poklicane strokovne in stanovske organizacije, ker lahko kot naravne edinice to vzgojo v občestvenost najlažje in najuspešneje vrše in ker so po svojem bistvu poklicane sodelovati pri družbeni preosnovi.

Ker pa imajo strokovne organizacije tudi pozitivno nalogo sodelovati pri družbeni preosnovi in more vsakdo tako delo izvrševati le pod vidikom tega ali onega svetovnega nazora, so strokovne organizacije nujno svetovno nazorsko ločene, kar pa ne izključuje, da ne bi v določenih primerih nastopale skupno. Da pa lahko strokovna organizacija res uspešno zastopa delavstvo, mora biti od vsakogar neodvisna, zlasti še od politične organizacije.

Krščanske strokovne organizacije pa imajo poleg splošnih nalog še posebne. Biti morajo nosilec občestvene miselnosti, zavračati načelno razredni boj, zagovarjati socialno evolucijo. Njihov odnos do drugih organizacij mora biti lojalen. Od političnih organizacij (tudi idejno sorodnih) morajo biti neodvisne, toda lahko jim pomagajo ideološko, kolikor gre za socialna in gospodarska vprašanja in praktično, kolikor gre za konkretne predloge in zahteve. Teoretična razmejitev kompetenc ni težavna, težje je najti pravo pot medsebojnega dela, ker je ta odvisna od nešteti stvarnih in osebnih momentov. Toda moralno visoko stoječim ljudem tudi vprašanje razmerja med krš. strokovno in idejno sorodno politično organizacijo ne bo povzročalo večjih težav.

Debata

Pri debati je bilo sproženo vprašanje, zakaj imamo Slovenci pri istem svetovnem nazoru dve strokovni organizaciji (JSZ, ZZD). G. dekan je povedal nekaj misli, od katerih nekatere važnejše navajamo:

1. Solidaristična struja se je gospodarsko naslanjala v bistvu na isti sistem kot marksizem.

2. Teoretični zastopniki solidarizma (A. Ušeničnik) so se iz problemov izmotavali še dosti dobro, ne tako oni, ki so stali v praktičnem življenju. Rekli so, da je to premalo. Ker niso imeli drugih osnov, so akceptirali marksistični socialni nazor in ga spojili s krščanstvom. Oficielni nazor, ki je prevladoval in še prevladuje, je zavedel nehote ljudi do tega, da so šli iskat zveze med marksizmom in krščanstvom.

3. Ime krščanski socializem je obsojeno samo v tem smislu, da je prepovedano spajanje krščanstva s marksizmom.

O solidarizmu in socializmu. Ali: kdo je kriv naših zmed?

Glede na dr. Gosarjevo sodbo o krivdi solidarizma pri sedanjih zmedih v delavskih vrstah smo se obrnili na g. dr. A. Ušeničnika, da bi nam tudi on s svoje strani pojasnil to zadevo. G. dr. Ušeničnik nam je izjavil:

Solidarizem

1. Besedo »solidarizem« je uvedel za krščansko-socialni nazor jezuit Pesch, svetovno znan po svojem delu »Nationalökonomie«. Beseda ni lepa, nje pomen je pa lep in lepo izraža osnovno krščansko-socialno misel, da je družba organizem, kjer mora biti med udi vzajemnost in noben ud ne sme bohoteti na škodo drugim. Med stanovi, ki vrše koristne in potrebne socialne funkcije, mora vladati zakon solidarnosti; če pa je kak del nepotreben ali celo škodljiv, naj izgine. Ne morem tu tega podrobneje razvijati. Ker sem jaz uvedel besedo pri nas in tudi ves sistem najbolj obširno izjavil, se morem sklicevati le na »Sociologijo«, na poglavje »Sistem krščanskega solidarizma« (518—572). Načelno tudi danes nimam ničesar dodati ali izpremeniti (le o obliki komparcij sem nekaj več mogel povedati v »Uvodu v krščansko sociologijo« (123—131)).

Besede same danes ne bi več rabil, ker so jo nasprotniki prepojili s toliko mrzkostjo,

da mora vsakega delavca a priori odbiti. To je bila slaba usluga, ki so jo nekateri med nami storili dobri stvari. In ne morem se ubraniti misli, da je nehote tudi dr. Gosar dal pobudo za ta odpor, ko je l. 1920 nastopil v »Casu« zoper solidarizem. Kajpada ima on kakor vsak drugi pravico presoditi praktično vrednost kakega socialnega nazora. Tako je presodil dr. Gosar, da podaja solidarizem premalo, le bolj splošno socialno formulo, ne pa izdelanega socialnega načrta. A usodno je bilo, da je postavil proti solidarizmu socializem z udarnim geslom iz Plengeja: »Wir werden wohl oder übel Sozialisten werden müssen«. Ta beseda je res udarila. Od tega časa se je odpor proti solidarizmu povečal in razvojna smer vodilnega delavstva je šla v socializem, a ne kakor ga je dr. Gosar mislil, ampak kakor ga on ni mislil, — v Marxov socializem. Zato se prav iz dr. Gosarjevih ust čudno sliši sodba, da je solidarizem zvodil, čeprav nehote, delavstvo v socializem.

Solidarizem vodi v marksizem?

2. Seveda dr. Gosar misli, da je solidarizem že po svojem sestavu za delavstvo marksistična skušnjava, češ marksizem in solidarizem imata iste gospodarske nazore (tako menim, da je moral govoriti, ker bi bila trditev, da imata »isti sistem«, neverjetna trditev!). Torej je solidarizem kriv, če delavstvo sili v socializem. In res dr. Gosar v prvi knjigi o »Novem družabnem redu« že tudi teoretično obsoja solidarizem, češ da vsebuje socialne in gospodarske zmote, da je pojmovanje solidarizma »marksistično«, rešitev da je le v njegovem (dr. Gosarjevem) modernem pojmovanju gospodarstva. Dr. Gosarjevo pojmovanje bi bilo treba šele znanstveno preiskati: Po mojem mnenju je osnova, ki nanjo opira svoj socialni sestav, zmotna, da bi namreč ne bilo možno gospodarstvo, ki ne bi bilo naravnano na čim večji profit, kar »solidaristi« pri modernem gospodarstvu vprav obsojajo. Sreča je pa, da se dajo vsi njegovi socialno-reformni nazori utemeljiti tudi na drugačni osnovi, vprav tudi na solidarizmu, kakor bom to na kratko razložil v kritiki njegovega dela v »Casu« in, če bom utegnil, obširneje pozneje. Solidarizem in marksizem imata torej res neke gospodarske nazore skupne, vprav zato skupne, ker sta jih oba povzela iz istega vira, iz klasične ekonomije, kakor le-ta iz sholastične socialne filozofije.

Priznati pa je treba, da so nekateri krščanski sociologi (med njimi zelo odlični možje, n. pr. Mermillod, poznejši kardinal, Decurtins, Vogelsang in drugi) tudi me-

nili z Marxom, da je menjalna vrednost gospodarskih dobrin le iz dela, in da je torej kapitalizem, ki sta v njem delo in kapital ločena, socialno pogrešen, ker išče profita s tem, da jemlje delavcu, kar je delavec pridelal. Misel, ki je motila te možje, je bila naslednja: V dobi splošne konkurence le-ta tako pritiska na cene, da se splačuje komaj delo, kam-li, da bi ostalo kaj za rabo kapitala. Ako si torej kapital prisvaja profit, ga mora utrjavati delu. Ta misel je tudi mene motila in sem se v knjizici »Uvod v krščansko sociologijo« tudi sam nagibal bolj na plat teh sociologov. (Misel je bila pa le motnja: Iz tega, če kapital dejansko utrjava delavcu zaslužek, kar se res godi, ne sledi še načelno, da bi v rednih razmerah ne mogel dobiti svojega deleža iz produkcije!) Nagibal sem se, pravim, na to plat, kajti debato sem zaključil z besedami: »važno polje za znanstveno raziskavanje«. Ko je pa enajst let pozneje Pij XI. v okrožnici »Quadragesimo anno« to do tedaj med krščanskimi sociologi prepozno vprašanje avtoritativno rešil v nasprotnem smislu, ki ga je itak vedno branila večina, se mi je zdelo, da sem v vesti dolžan v opombah k slovenskemu prevodu tudi to povedati vprav zato, ker je Pijeva odločitev zame avtoritativna in bi mi bilo zelo žal, če bi moje tedanje umevanje koga kakorkoli motilo. Ako torej, kakor mi pravijo, dr. Gosar rad z nekim veseljem ugotavlja da je Ušeničnik moral preklicati, on pa, dr. Gosar, je le pogledal okrožnico in je našel, da okrožnica vse njegove socialne nazore potrjuje, se moram kajpada z njim veseliti, dasi ne gre prav za prav ne za Gosarja ne za Ušeničnika, ampak samo za to, kako bi Pijeva socialno okrožnico v mišljenju in delovanju nas vseh in našega delavstva kar najbolj uveljavili!

Solidarizem o socializmu

Ako pa sedaj pogledamo mimo tistih skupnih, iz skupnih virov sprejetih nazorov, načelno in dejansko razmerje solidarizma in socializma, sem le-to v »Sociologiji« (406 str.) kratko povzel pod vprašanjem: »Ali more biti katoličan socialist?« Odgovor se je glasil: 1. Marksist v polnem pomenu katoličan ne more biti, ne da bi se izprevrgele iz kristjana v ateista. Marksizem v polnem pomenu je materializem, absolutni evolucionizem in ateizem. — 2. Tudi socialni demokrat v dosedanem historičnem pomenu katoličan ne more biti. Ne le, da socialna demokracija dejansko sovraži krščanstvo in izkuša izrvati iz src krščansko vero, temveč tudi načelno in programatično hoče »laicizirati« državo, kar je Cerkev v »Syllabu« (nr. 77), in sicer že večkrat zavrгла. —

S študentovsko palico po Beli Krajini

Izobraženstvo in študenti.

Bela Krajina ne premore kakih velikih gospodarskih, socialnih ali kulturnih institucij, zato je tudi kvantum izobraženstva kaj skromen in kvalitativno povprečen. Izobraženstvo je zato porazdeljeno le na osnovne šole, dvo-razredno meščansko v Črnomlju, politično upravne urade in na trinajst župnij semiške dekanije.

Učiteljstvo ne zadovoljuje, čeprav ima na deželi prilik dovolj za mnogovrstno udejstvovanje. Razlogi so: sibirski značaj teritorija, ljudstvu tuje svetovnonazorsko gledanje in zloraba učiteljskega stanu v ozke strankarske namene bivših režimov. Sovražnost prebivalstva okoli majskih volitev leta 1935 do uradništva sploh, predvsem do učiteljev je mejila naravnost na revolucionarnost. Učitelji in učiteljice ali samo berejo ali se udejstvujejo v gasilskih društvih; pred časom so vneto ustanovljali in razširjali Društva kmečkih fantov in deklet, ki so prav tako naglo razpala, kakor so hitro narasla: tuji duh in mišljenje, plitvost, ki je bila tudi za preprosto mladino prehuda.

Duhovščina je tipično slovenska: požrtvovalna, domača, ugledna in vplivna. Posebno mladi kaplani so duša katoliško prosvetnega dela v najširšem smislu. Z njimi se še zdaleč ne morejo meriti stari sokolski in napredni delavci. Čudno: ti ljudje niso imeli mas nikdar za sabo. Morebiti zato, ker ne znajo biti priljudni in preprosti? Ker gledajo zviška na okolico in so do podrejenih oblastni, osorni in sitni? Zato so v očeh ljudstva tuji, odmaknjeni, nesimpatični.

Najštevilnejšo, a zato najbolj negativno plast tako imenovane inteligence pa tvori prevzetno, ošabno in utilitaristično malomeščanstvo, ki je bilo, je in bo podvrženo vsem časovnim prilikam in okoliščinam, za ideje je razumsko itak prešibko. V to vrsto spadajo patriarhalne rodbine Metlike in Črnomlja, ki prezirljivo govore o »pavarjih« in se njih mladi naraščaj hvali z osmimi razredi osnovne šole ali s tremi nedovršenimi razredi gimnazije. Ti ljudje se čutijo poklicane za ne vem kakšne življenjske položaje, družbi pa niso v posebno korist, samo število večajo.

Med kmeti in uradništvom vlada že od nekdaj napetost in mržnja. Gostoljubnost prvih bi vsekakor zaslužila malo več prijaznosti, preprostosti in razumevanja od strani drugih.

Kakor je bilo že v prvem delu omenjeno, ima belokranjsko izobraženstvo velik smisel za obdelovanje lastne ali najete zemlje in celo za kravjerejo. Dostikrat boš začuden, ko boš videl, kdo po črnomeljskih cestah pobira goveji gnoj: ta bo za gosposke njive.

Po mišljenju so ti »boljši ljudje« v pretežni večini liberalno materialistični. Komunistov ni med njimi bogve kaj, pa tudi katoliških inteligentov ni, kolikor bi si človek želel. Cerkve so sicer polne, a ne po zaslugi izobražencev. V zadnjem času se položaj katoliške inteligence v Beli Krajini boljša. To nas navdaja z zaupanjem, da bo k istemu cilju usmerjeno delo, potekajoče iz sožitja z duhovščino, polagoma nadomestilo marsikaj zamujenega.

A vse to so samo bežna opazovanja dejstev, ki jih mi mladi ne bomo predrugačili v svoj prid. Učitelji, davkarji, poštarji in niz uradnikov — to so duševno zreli ljudje, od njih nimamo pričakovati česa posebnega in novega. Mi moramo vzgajati mladino, ki prihaja večinoma izpod slamnatih streh, ki si z instrukcijami, podporami in beračenjem pomaga kvišku. Združiti moramo vse tiste, ki zgodaj spoznajo smisel in težave življenja. Skrbeti moramo, da se ne zgubijo v utopijah

in v zgrešenih ideologijah telesno in duševno zdravi mladi študenti, ki se bodo po dovršenih študijah vrnil med svoje ljudstvo. In gledati moramo tudi na to, da se bodo vračali z veseljem, z ljubeznijo in dobrohotnostjo med brate in sestre, ki jim ni bilo dano iti v šole. Naša skrb bodi, da se ta generacija ne bo sramovala stisniti žuljavo roko svojemurojaku in govoriti z njim podomače, kakor govorijo v njegovi vasi. Ko bodo ti mladi, preizkušeni prišli na svoja mesta, takrat bo moral izginiti danes upravičeni predsodek o škricih, ki vsak dan dobro jedo in pijejo, sedijo od jutra do večera, a jih v nedeljo še v cerkev ni, čeprav jo imajo pred nosom.

Na teh osnovah približno se je v počitnicah leta 1936 združilo belokranjsko katoliško dijaštvo. Društvo si ni izbralo kakega sentimentalnega imena iz zgodovine, zemljepisa, naravoslovja ali filozofije, marveč se imenuje Plug. Plug, ki bo oral za slovensko katoliško inteligenco. To dvoje — slovenstvo in katolištvo — sta temeljni načeli, ki sta do danes pritegnili v Plug skoraj petdeset belokranjskih študentov, naj bodo potem že na univerzi ali po srednjih šolah. Društvo je povsem samostojno in ima poleg omenjenih imenov že tudi svoj 4 letni delovni načrt. Izdati

3. Katoličan tudi ne more biti socialist v smislu zgolj ekonomskega socializma, v kolikor ta socializem načelno zameta zasebno last. To načelo je proti prirodni pravu in proti nauku katoliške Cerkve. (Leon XIII. v okrožnici »Quod Apostolici muneris«, 1878). — 4. Leon XIII. pa je zavrnil v okrožnici »Rerum novarum (1891), tudi ekonomski socializem sploh, torej tudi tisti socializem, ki bi dejansko hotel odpraviti zasebno last, češ, da je le tako mogoče rešiti moderno socialno vprašanje. »Kolektivizem« je dejal, »je treba povsem zavreči...« — 5. Biti pa more in mora katoličan socialc, to je, apostol krščanske socialne misli.

Tako je sodil naš solidarizem o socializmu. Zato pa pogumno lahko vprašam: Ali je mogel biti res solidarizem kriv, če se je med vodilnim delavstvom začel širiti marksistični socializem?

Vplivi od drugod

Pripomniti moram, da je ta načela branil tudi dr. A. Tominec v svojem komentarju okrožnice »Rerum novarum«, tako da se marksisti niti nanj niso mogli sklicevati. Tudi tista misel o delu, viru navrednosti, ki jo je branil tudi dr. Tominec, ni nobenega krščanskega sociologa (razen morda Hohoffa) zavedla v marksizem. Socialna posledica tega mnenja bi bila le ta, da bi se morala kapital in delo združiti, bodisi v zasebni lasti ali v kolektivni lasti zadrug, korporacij itd. Marksizem je le ekstremen revolucionaren primer, ki ga vsi z Leonom XIII. odločno zavračajo, ker bi ne prinesel ne blaginje, ne svobode, temveč le sužnost in bedo. V napačno stran obrača torej pozornost dr. Gosarjeva trditev, da so nagibi v maksizem izhajali iz solidarizma. Izhajali so od drugod, po mojem mnenju zlasti iz »krščansko-socialističnih« in »religiozno-socialističnih« struj Nemčije, prav zdi se pa, da tudi od domačih plačanih boljševidov (to je za sedaj kajpada le sumnja, a so znaki, ki kažejo na to, da ni tako neosnovana).

Krščanski socializem

3. Kar se tiče imena »krščanski socializem«, »krščanski socialisti«, je, kolikor se spominjam, dr. Krek rabil besedo »krščanski socializem«, ne pa besedo »krščanski socialisti«, temveč le »krščanski socialc«, kakor so se njegovi dunajski učitelji imenovali »christlich-soziale«. Ako me vse ne vara, je

besedo »krščanski socialisti« uvedel med krščanske delavske vrste dr. Gosar s svojim že imenovanim člankom v »Času«. Beseda »krščanski socializem« se je izpočetka res rabila za vsako težnjo po krščanski uredbi družbenih razmer. A počasi so si socialisti besedo socializem tako osvojili, da je postala svojska vprav za njih socialno misel. Zato je že l. 1893 izjavil veliki angleški socialni delavec, kardinal Manning, da pomeni govorjenje o »krščanskem socializmu« zmedenost v mišljenju ali govorjenju. Leon XIII. je l. 1901 v okrožnici »Graves de communi« izjavil, da se je beseda »krščanski socializem« z izvedenkami (»krščanski socialisti« itd.) po pravici opustila; dopušča pa izraz »krščanski socialci«.

Se imenovati — pa ne biti?

Pij XI. je v svoji socialni okrožnici avtoritativno razsodil, da se pravi socializem ne da združiti s krščanstvom; krščanstvo in socializem, to je dvoje skupaj, da je protislovno; »nihče ne more biti obenem dober katoličan in pravi socialist«. Papež mi torej naravnost obsodil besede, ampak stvar: nihče ne more biti obenem dober katoličan in pravi socialist. Ali se pa more tako imenovati? Če naj bodo besede značice pojmov, kar zahteva logika, tedaj ne. Če ne moreš biti obenem katoličan in socialist, se tudi nikar tako ne imenuj! V dobi zmed se pa zdi, da je to naravnost zahteva krščanske zavesti. V dobi zmed je bolj kdaj potrebna jasnost. Zato bi morali krščansko zavedni delavci odločno izpovedati: mi hočemo biti dobri katoličani, zato nočemo biti socialisti, ker po papeževi jasni razsodbi pravi socialisti biti ne moremo. Če pa ne moremo biti, se hočemo odpovedati tudi imenu. Čudno bi se slišalo, ako bi dostavljali: smo socialisti, a ne pravi. In to bi morali dostavljati, ker morejo vzbuditi z raznimi izjavami v svojih listih sumnjo, kakor da so vsaj nekateri vodilni možje med njimi vendarle hoteli biti pravi socialisti.

Mislím, da bi storil dr. Gosar zelo zaslužno delo, ko bi tem možem, ker ima sedaj z njimi zopet dobre zveze, po pameti dopovedal, naj opuste besede »socialisti«, da tako napravijo konec upravičenim ali neupravičenim sumnjam, a vsekakor konec zmedi, in bi se tudi v socialnem oziru uveljavila med nami tako potrebna katoliška skupnost!

Opomba: Kar se tiče še izraza »oficielni« socialni nazor, moram priznati, da tega izraza ne

Francè Vodnik o Mahničū

Metoda Mahničevega boja je bila v zvezi z vsem konceptom. Mahnič je bil metafizik, ki je izvajal vse od Boga. V tem mu ne moremo oporekati. Toda bil je idealist ne samo po vsebini (po svojem »kaj?«), ampak idealist tudi po načinu (po svojem »kako?«). Bil je intelektualist. On ne govori o Bogu kot osebnosti, ampak o Bogu kot ideji, predvsem kot načelu življenja. Izvira iz starejše filozofije Aristotela, Tomaža in tudi Platona, kolikor je bil pristaš misli, da je prvotna podoba vseh pojavov ideja. Vidimo, da je prevzel samo intelektualistično sholastično metodo, ne pa še stremljenja po sintezi vseh idej z življenjem. Mahničū je manjkalo življenjskosti, ali kot pravi A. Ušeničnik — psihologije. Vse se je kazalo v njegovi metodi, ki je postala pozneje deležna precejšnje kritike! Šlo mu je pri vsebini predvsem za ločitev. To je vodilo celo do nasprotij s katoličani. Že 1. kat. shod (ki je posledica njegovega nastopa in njegove zahteve po skupnem nastopu) se je dejansko precej odmaknil od njegove zahteve, ker je proti zahtevi ostre ločitve poudaril zahtevo religiozno obnove. Mahnič je bil večno v sporu in debati, kar vidimo zlasti iz platnic »R. K.«. V nasprotju je bil tudi s Fr. Lampetom. Tožil je, da DiS podira, kar on gradi. Pozneje se je izkazalo, da se je iz tega rodilo več življenja, kot se je moglo iz Mahničevih načelnih zahtev. Oblika njegovega nastopa je v zvezi z njegovo brezobzirnostjo, ali še bolj s pomanjkanjem življenjskosti. Gregorčič ga je imenoval »nevihto s Krasa«. Mahnič je bil tako hladen, da ni občutil nekaterih najintimnejših življenjskih sfer. Zveza z duhom dobe: to je bila doba »Syllaba«. Poudarjala se je herezija in nemožnost sinteze krščanstva s kako časovno strujo. Nanj so vplivali tudi jezuitje (Stimmen aus Maria Laach, knjiga Španca Sardá y Salvanyja »El liberalismo es pecado«). Sam je te zahteve še povečal in poostril, kar priznava Ušeničnik in Srebrnič. V njegovi metodi ni samo doslednost, načelnost, odkritosrčnost, ampak tudi zelotizem, pretiravana ali tudi

razumem. Ali misli dr. Gosar, da je solidarizem oficielni nazor Cerkve? Oficielni nazor Cerkve je položen vprav v okrožnicah. Ali oficielni nazor pri nas? Ali morda celo misli, da jaz lastim svojim mislim takšen značaj? Čemu take besede, ki imajo v takšni zvezi slab prizvok?

namerava Almanah o Beli Krajini, kjer se bo ta svojstveni pas slovenske zemlje nepristransko obdelal v gospodarskem, socialnem, kulturnem in geografsko-historičnem pogledu. Štiriletka ni skromna, toda navdušenje za delo je idealno in sedanje stanje društva opravičuje vse nade. Geslo: Na delo za narod in vero! ni šablonsko, marveč občuteno in resno.

Nedvomno ima Plug že doslej precej zaslug, njegovo poslanstvo pa se bo zlasti naslednja leta izpričalo v pozitivnem delu za skupnost slovenskega katoliškega dijaštva.

To drobno kramljanje se zaključuje. Ni bilo pisano kot znanstvena razprava, marveč kot osebno gledanje človeka, ki si je pri študiju utrgal kakšno uro in se zamislil v težave in probleme svojih ožjih rojakov. Ti sestavki še zdaleč niso popolni, a vsaj približno podoba Bele Krajine morebiti le predstavljajo. Kako velika je Bela Krajina, koliko ima prebivalcev, kako so kmetje zadolženi, koliko se jih je izselilo, kakšna so posestva, kako je šla zgodovina mimo in še kopico drugih vprašanj — vse to prepustimo Plugu. Če pojde po sreči, bomo čez leta listali po ilustriranem Almanahu Bele Krajine, kjer bo pričujoči spis najbrž označen kot »mladostno idealen, mestoma kaj poetičen, celo sentimental.« (Dalje.)

Naša Koroška

Poglavje o kulturnem pritisku nemškutarstva je žalostno. Samo o šolstvu na Koroškem bi lahko napisali knjige, ki bi jih napolnili s samimi žalostnimi spomini. Zvezni kancler dr. Ramek je pred leti v državnem zboru na Dunaju povedal strmečemu svetu, da imajo Slovenci na Koroškem zgledno urejeno manjšinsko šolstvo; saj imajo 80 manjšinskih šol (Dr. Ramek se je gotovo hotel malo pošaliti z nami! Vse šole, ki so na papirju utrakvistične (dvojezične), je enostavno označil in razglasil za manjšinske šole!)

Utrakvistične šole naj bi bile dvojezične, dejansko pa so samo na treh ali štirih krajih; v Globasnici, v Šmihelu, na Selah in v Bilčovsu se poučujejo otroci vsaj v prvem šolskem letu tudi v slovenskem jeziku in na približno 20 do 30 šolah uporabljajo učitelji v prvem šolskem letu, ponekod tudi 2—3 mesece, koroško narečje, toda ne za pouk, ampak kot neobhodno potrebno sredstvo, da se sporazumejo z otroki, ki prihajajo v šolo, ne da bi razumeli besedice nemški. Na mnogih utrakvističnih šolah pa ne čuje deca ves šolski čas niti ene domače besede. Take popolnoma nemške šole so tudi sredi trdega slovenskega ozemlja,

n. pr. v Svečah, v Zavrhu, v Bistrici v Rožu, v Mariji na Zili, v Grebinju, v Borovljah, na Vrbi, na Vratih itd. In na celem Koroškem imamo samo enega zavednega slovenskega učitelja. Na teh tako imenovanih utrakvističnih šolah nima niti ena tretjina učiteljev izpita iz slovenskega jezika. Slovensko besedo slišijo otroci le pri krščanskem nauku. A tudi slovenski kateheti se morajo boriti s Heimatbandom in s šolskimi upravami, ki preganjajo slovensko besedo že celo iz kateheze. Na drugi strani pa se morajo kateheti ponekod boriti že z deco samo, ki se, nahujskana po nemškutarških učiteljih, sama upira slovenskemu verouku. Težkoče imajo kateheti ponekod tudi zaradi tega, ker morajo učence naučiti šele latinice odnosno slovenske pisave, ker se v mnogih teh znamenitih koroških manjšinskih šolah poučuje samo — gotica! V teh »manjšinskih« šolah se vrši pod vodstvom izbranih učiteljev, ki so za to ob vsakem novem letu nagrajani od Schulvereina — Südmarke in pohvaljeni od Heimatbunda, nemožna tortura, ki ustvarja iz nedolžnih slovenskih otrok nemčurje in narodne odpadnike, katerim ne more biti nobena stvar več sveta, ker so zgubili zvezo s svojim narodom.

napačna gorečnost. Čeprav je poudarjal, da gre le za pobijanje načel, je večkrat zadeval tudi ljudi. Tako je bil kljub temu, da je imel veliko zamisel ustvariti katoliško gibanje, oče tega, ki imenujejo slovenski klerikalizem ali politični katolicizem. Ko je hotel uničiti eno skrajnost (katoliški liberalizem), je ustvaril klerikalizem. Če so bili poprej osebni verniki pa javni liberalci, so bili sedaj pristaši kat. načel osebni materialisti in praktični liberalci. Tiste metode, ki so bile v filozofski polemiki, je ostro in brezobzirno uporabil in so bile samo narobe obrnjeni liberalizem. Namesto močnega kat. gibanja smo dolgo časa živeli v kulturnem boju, ko sta se izživljala liberalizem in klerikalizem, pri čemer je slovenstvo v osnovah propadalo. V osnovah se naše katoliško gibanje pomladi, ko udre v naše življenje Krek, bolj silen in v metodi bolj strpen, bolj človečanski, bolj katoliški. Čimdalje gre razvoj, tembolj se pogloblja slovensko katoliško gibanje, tembolj prehaja v ofenzivo. Mahničeva tragična krivda je v tem, da se je za navidezno ofenzivo skrivala dejanska defenziva. Zato tudi ni ustvarjal, ampak je samo organiziral katoliški element na Slovenskem. Največje uspehe je dosegel na organizacijskem in političnem polju. Ni pridobival, ampak varoval pred zmotami nasprotnikov. To je zgodovinsko in v tem ga danes ne moremo posnemati.

Dejansko pa je bil Mahnič kot pozneje Krek nosilec demokratičnega katolicizma. Ves njegov nastop je bil usmerjen v to, da organizira, da prebujajo množice, ne pa individualno ustvarjanje. V tem smislu sta oba amuzična. Mahnič je zapadel zmoti intelektualizma, ki poleg načelne resnice ne vidi življenjske resničnosti. (Prim: Veber loči med resnico in resničnostjo — resnica: Bog je; resničnost: doživetje resničnosti božje osebe.) Zaradi pretiravanega intelektualizma je zgrešil cilj; sintezo načel z življenjem, ki v celoti niso prodrli v življenje. Povzročil je razkol med religijo in kulturo, ker ni doumel smisla in lepote vsega naravnega, ki je bilo ustvarjeno od istega Boga, ki je njemu prvo načelo, ker ni doumel, da so vsa ta življenjska področja avtonomna, ki se po lastnih zakonih razvijajo. Pozabil je, da je postavljen Bog kot izvor vsega življenja, dasi se ne vrši to delo vedno pod neposrednim božjim vodstvom, pod vodstvom teologije ali duhovnikov, ki jih postavlja namesto Boga, ampak po božjih zakonih, ki so položeni v naravo. Najbolj bi to videli, če bi pogledali Mahničovo ocenjevanje slovenstva. V teh delih, ki se porajajo iz sproščenosti, hoče videti neke ideje, toda ne v simboličnem smislu, ampak ideje v smislu filozofije. Mahnič je pač prav zgradil svet načel in tudi prav določil odnos posameznih področij, ko pa je konkretno prišel, mu je zmanjkalo vsebine. Ni videl živega življenja. Manjkalo mu je življenjskosti, ni spoznal avtonomije kulturnih področij.

Pojm avtonomije pomeni to, da se vsako življenjsko področje razvija po nekih zakonih, ni pa s tem rečeno, da je vsako področje absolutno. Le, če priznamo poleg sveta načel svet narave, ki je ustvarjena od Boga in damo razmaha vsem silam, ki so v nas, lahko pridemo do sinteze med kulturo in religijo. S samim sistemom in s samo organizacijo ni mogoče nikamor prodreti.

(Predavanje g. Fr. Vodnika podajamo po stenogramu. Kar je podčrtanega, smo podčrtali mi. Op. ured.)

UREDNIKOVA POŠTA:

Vsem: V rednji številki se nam p... e-

Pridobivajte nam novih naročnikov!

Obiščite našo Zadružno klet, Kongresni trg 2 • Dobra in cenena hrana • Pristna vina vseh vrst • Točna postrežba